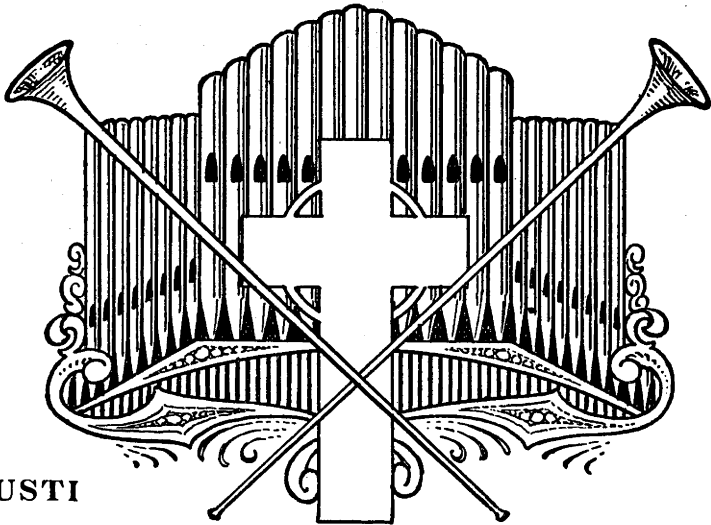

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

AUGUSTI

1928

TREDJE ÅRGÅNGEN.

UNDER MEDVERKAN AV

PROFESSOR OTTO OLSSON, STOCKHOLM, MUSIKDIREKTÖR SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA
SAMT KOMMINISTERN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, HÄSTHOLMEN

UTGIVEN AV KOMMINISTER ARTHUR ADELL, STJÄRNORP

REDAKTIONENS ADR.: STJÄRNORP, RT. 4 A. EXPEDITIONENS ADR.: GLEERUPS FÖRLAG, LUND

Innehåll:

Lektorn, fil. dr. A. E. Friedlander, Råsunda: Den evangeliska diktningen inom den reformerta och lutherska kyrkan i Frankrike II. — Komminister Knut Peters, Hästholmen: De liturgiska färgerna. — Kantor Albert Runbäck, Båstad: Något om disponering av mindre orglar. — Kantor Rolf Forssman, Bettna: Körledarkursen i Motala. Meddelanden.

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Pren.-pris 4:50.

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
A. Adell: Kyrkosångsmötets eftermäle i utlandspresen	43, 58
— » — Matteuspassionen i Leipzigs Thomaskyrka	67
— » — Kyrkomusikaliskt från Köpenhamn	98
A. Adell, K. Peters: De-tempore-principen i högmässan	82
F. M. Allard: Har Luther komponerat flerstämmig sång?	49
— » — Michael Praetorius Creutzburgensis	86
— » — Johann Walther	129
— » — Den polyfona tonsatsen i Kyrkans gudstjänst	177
G. Aulén: Prästernas och kyrkomusikernas liturgiska och kyrkomusikaliska utbildning	17
B. Cnattingius: Medeltida textil konst	181
S. Dahlquist: Instruktionskursen i kyrklig konst och kyrkovård i Örebro den 25—28 juli 1928	137
J. A. Eklund: Till högmässa	1
E. Fant: Västra Tollstads kyrkas restaurering	52
R. Forssman: Körtledarkursen i Motala	127
A. E. Friedlander: Den evangeliska diktningen inom den reformerta och lutherska kyrkan i Frankrike	101, 113, 133
— » — Franska evangeliska sånger i svensk översättning	135, 147, 164
D. Glimborg: Introitus- och gradualcyklarna	41
F. Hjort: Högre och lägre organistexamen	55
W. Huus-Hansen: Musikken i gudstjenesten	182
Kyrkomusiker: Något om psalmvalet vid högmässan	142
E. Liedgren: Psalmundervisning	161
G. Lizell: U. L. Ullman och det svenska gudstjänstlivet	8
C. A. Moberg: Kyrkomusikaliska begreppsbestämningar	27
— » — Kyrkomusikalisk forskning och praxis	70
P. Nilsson: Lovoffer	1
K. Peters: Ett svenskt hymnologiskt standardverk	33
— » — Credo (till musikbilagan)	42
— » — Den svenska reformationstidens gudstjänstliv	65
— » — De liturgiska färgerna	118
G. Rosendal: Om predikans förnyelse och tillika några ord om nutida predikolitteratur	38, 107, 150
A. Runbäck: Gamla orglar och nya	36
— » — Orgelns användning vid gudstjänsten	91
— » — Något om disponering av mindre orglar	123
J. Smend: Evangelisk tysk kyrkomusik i nutiden	10
H. Weman: J. S. Bachs Juloratorium	15
— » — Musikaliska Akademiens organistkurs och körtledarekursen i Upsala	139
— » — Utgångstycket	145, 166
D. Ahlén: Prästernas och kyrkomusikernas liturgiska och kyrkomusikaliska utbildning	21
— » — Den sextonde tyska Bachfesten	169
— » — Palestrinakören	184

Redogörelser och större meddelanden.

	Sid.		Sid.
Tvenne allmänna kyrkoböner	81	Stockholms Kyrkomusikerförening ..	64
Apostolikum och dess ingress	155	Maria kyrkokörs jubileum	78
6:e allm. kyrkosångsmötet i utlandspresen	43, 58	Vimmerby kyrkokör	191
Kyrkosångens Vänner 16, 30, 61, 191		I kyrkomusikfrågan: genmäle och svar (J. Nyvall, C. A. Moberg, A. Adell)	156, 188
Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening	31, 143, 191	1697 års koraltalmbok	191
Sveriges Kyrkosångsförbund 16, 31, 79, 191		Koralnämnden	143

	Sid.		Sid.
<i>Nytt svenskt preludieverk</i>	128	Palestrinakören	100, 144, 184
<i>Samlingsverk: Praetorius</i>	32	<i>Norge: Organistfor. 7:e landsmöte</i> ..	13
Scheidt	191	Liturgisk nämnd	77
<i>Körledarekurser: i Motala</i> .. 64, 79,	127	<i>Finland: Kyrkosångssträvanden</i>	29
i Upsala	139	Kyrkosångsfest i Helsingfors ...	78
i Ljungskile	187	Utställning av kyrklig konst ...	144
<i>Kurs i talteknik i Karlstad</i>	186	Kyrklig sångfest i Gamla Wasa ..	144
<i>Instruktionskurs i kyrklig konst och</i>		Kyrkomusikdagar i Helsingfors ..	160
kyrkvård i Örebro	137	Svenska kantor-organistföreningen	190
<i>Utställningar: av kyrkokonst i Örebro</i>	78	Svenska kyrkosångsutskottet ...	190
av kyrklig textil konst i Stockholm	185	<i>Tyskland: Tysklands evangeliska kyr-</i>	
<i>Striden om Viklaumadonnan</i>	189	kosångsförbund	32, 112
<i>Nya orglar</i>	112, 143, 160	Kyrkomusik i Leipzig	67
<i>Prenumerationsanmälan</i>	192	16:e Bachfesten i Kassel	112, 169
<i>Danmark: Ny preludiesamling</i>	78	<i>England: Handboksfrågan</i>	140
Kyrkomusik i Köpenhamn	98		

Recensioner.

	Sid.		Sid.
<i>S. Appelquist: Vår sång (Adell)</i>	76	<i>G. Jeanson och J. Rabe: Musiken ge-</i>	
<i>G. Aulén: Liturgiska förnyelsesträvanden</i>		nom tiderna (Rosendal)	76
och evangelisk kristendom		<i>Kyrklig sång (Adell)</i>	174
(Peters)	46	<i>Körkompositioner för blandad kör</i>	
<i>E. Berglund: Om predikan (Rosendal)</i>	153	(Adell)	174
<i>A. Branting och A. Lindblom: Medeltida</i>		<i>E. Leufvén: Upplysningstidens predikan</i>	
vävnader och broderier i Sverige		(Rosendal)	108
(Cnatingius)	181	<i>E. Liedgren: Svensk psalm och andlig</i>	
<i>Y. Brillioth: Studier i nutida anglikansk</i>		visa (Peters)	33
förkunnelse (Rosendal) ..	153	<i>G. Lindberg: Johannes Rudbeckius</i>	
<i>S. Dahlquist: Vanlig skrud och prydnad</i>		som predikant (Rosendal)	40
(Peters)	118	<i>Melodier till Svenska Mässan (Peters)</i>	77
<i>K. Englund: Bachstudiet (T. A—d)</i> ..	188	<i>A. Mendelssohn och O. Richter: Choral-</i>	
<i>J. Foss: Organist- og Kantor-Embederne</i>		kalkantaten till Liedern Paul Ger-	
i København (Adell)	48	hardts (Adell)	176
<i>N. Fransén: Liturgia suecana, II. Ärkebiskop</i>		<i>A. Mendelssohn och O. Richter: Chor-</i>	
Laurentius Petri d. ä:s gudstjänstordning		gesänge alter protestantischer	
(Peters)	65	Meister (Adell)	175
<i>B. R. Hall: Biskop Johannes Rudbeckius</i>		<i>D. Olson: Körsånger för kyrkoårets</i>	
Predikningar (Rosendal) 40		högtider (Adell)	174
<i>O. Hippel: Studier till predikans historia</i>		<i>R. Otto, G. Mensching, R. Wallau: Li-</i>	
under nyromantiken (Rosendal)		turgische Blätter (Adell)	76
.....	109	<i>B. Ozenstierna: Rösterna av en som ropar</i>	
» — Det kristologiska problemet		i öknen (Rosendal)	153
under nyromantiken (Rosendal)		<i>G. O. Rosenqvist: Kyrkans förkunnelse</i>	
.....	109	och nutidsläget (Rosendal)	153
» — Om den kyrkligt religiösa brytningen		<i>D. Rudin: Något om de rytmiska koralerna</i>	
under 1800-talets andra hälften		(Allard)	187
(Rosendal)	109	<i>R. Will: Le Culte. Etude d'Histoire</i>	
<i>K. Hult: Johannes Rudbeckius (Rosendal)</i>		(Rosendal)	159
.....	40	» — Le Culte mystique (Rosendal)	159

In Memoriam.

	Sid.
Kantor <i>Amandus Svensson, Ö. Eneby</i>	16

Musikbilaga.

	Häfte.		Häfte.
<i>H. Albert: Jag är, o Herre, i din makt</i>	9	<i>K. Peters: Credo (Nicenum), bearbet-</i>	
<i>J. Morén: Motett på Botdagen</i>	3	ning efter 1697 års Koralbok ..	3

Meddelanden.

Biskop Danell har i sin ämbetsberättelse vid årets prästmöte i Skara enligt referat i dagspressen fällt ett yttrande i handboksfrågan, som är värt att observeras:

»Till häpnad för mig och andra medlemmar av handbokskommittén ha beskyllningar framställts, som knappast kunnat ske bona fide, så vida de ej kunna tänkas bero på tankesvaghet och okunnighet. Jag syftar på beskyllningen för romanism.»

Sveriges äldsta kyrkokör? Med anledning av ett meddelande i maj-numret av denna tidskrift rörande Maria kyrkokör har kantor L. Andrén i Svennevad lämnat följande meddelande:

Svennevads kyrkokör kan i år fira sitt 50-års jubileum. Kören bildades hösten 1877 och uppträdde första gången påsken 1878. Flera av de förutvarande medlemmarna leva ännu och följa med stort intresse nutida kyrkosångsliv. En av dem är t. o. m. fortfarande den flitigaste deltagaren i kören. Männe detta är Sveriges äldsta kyrkokör?

Kila kyrkokörs konsertresa — traditionsenligt företagen annandag pingst — blev för körens medlemmar ett vackert minne. Sångarna avreste i så god tid från hemorten, att man anlände före kl. 11 till Ångsö kyrka och kunde bevista högmässan i denna kyrka samt därunder sjunga tvenne sånger. Kl. 1 midd. hölls konsert inför en rätt talrik menighet. På hemvägen besökte kören sanatoriet »Skogsfjället» i Västerås och höll gratiskonsert för patienterna. Dagens sista konsert ägde rum i Tortuna kyrka kl. 8 på kvällen. Även här kunde kören glädja sig åt god tillslutning.

Linköpings stifts organist- och kantorsförening höll den 29 juni ordinarie sommarsammanträde.

Till behandling förelåg bl. a. centralstyrelsens till stiftsföreningarnas överläggning utsända fråga: Vilken mening och vilka erfarenheter har stiftsföreningen angående användandet av de i tillägget till svenska kyrkans koralbok förefintliga kyr-

komusikaliskt sett mindervärdiga melodierna? Anser stiftsföreningen, att vederbörande organist i förekommande fall är skyldig använda sådan mindervärdig melodi? Frågan inleddes av kantor J. Fredriksson, Vårdsberg, i ett intressant och temperamentsfullt anförande, och en givande diskussion följde. Centralstyrelsen hade såsom sin mening uttalat, att någon skyldighet för organisten att spela mindervärdiga melodier knappast torde föreligga. Vidare hade önskemål framställts om att förtroendefullt samarbete mellan präst och kyrkomusiker måtte äga rum, så att inga okyrkliga melodier få klinga vid Herrens sköna gudstjänst. Föreningen beslöt instämma i centralstyrelsens utlåtande samt anslöt sig till K. S. V:s förslag till utmönstring av vissa koraler i tillägget. Beträffande organistens skyldighet att spela alla melodier, ansåg föreningen, att där annan mera tilltalande melodi finnes, organisten ej är skyldig använda melodi ur tillägget.

Till musiklärare vid samrealskolan i Lidköping har Skolöverstyrelsen den 5 juli utnämnt musikdir. S. K. F. Scherstén, Stockholm.

Kantorsval. Till organist i Helsingborgs Gustav Adolfs församling valdes den 1 juli den i 1:a förslagsrummet uppförde musikdir. G. Paulson, Helsingborg, med 1330 av 1502 avgivna röster. Till klockare och organist i Östra och Västra Vemmenhög valdes den 23 juli fröken Ruth Nilsson. Arrie och Hököpinge förs. utsågo vid val den 29 juli till klockare och organist musikdir. Olof Larsson, Trelleborg, med 166 av 185 avgivna röster. Till kantorer vid förenade tjänster ha valts: i Tosse B. Persson, Hällevadsholm; i Valstad Margareta Nylander, därstädes; i Gustav Adolf Ella Thorén, därstädes; i Edsberg A. G. Gillén, Sparreholm; i Brunnby C. A. Sylvén, Änimskog; i Sundby G. Gradén, S. Hestra; i Holmedal H. Erikson, Dingle; i Istorp H. Möller, Medalby; i Tynderö H. Carlson, Linköping; i Hamnedå Märta Emilsson; i Änimskog N. Härdig.

Den evangeliska diktningen inom den reformerta och lutherska kyrkan i Frankrike.

II.

Den evangeliska diktningen under det 18:de och 19:de århundradet.

1. Den reformerta kyrkans diktning.

I det föregående har den revision av Psaltaren, som mot slutet av det 17:de århundradet ägde rum, blivit omnämnd. Den man, som varit mest verksam vid denna revision, *Pictet*, var dock icke tillfredsställd med endast denna reform i fråga om kyrkosången, och han önskade en förbättring i ännu ett annat avseende. I förening med tvenne kolleger, professorerna *Calendrin* och *Turettini*, framhöll han i en skrivelse till rådet, att man blott ägde en sång, hämtad ur det Nya testamentet, och att det skulle vara en lycklig reform, om man jämte de psalmer, som innehölls i den versifierade Psaltaren, även ägde sånger (*cantiques*), som besjöngo evangeliets tilldragelser och de frälsningssanningar, vilka härmed stodo i beröring. Prästerskapet (*La Vénéérable compagnie*), understött av rådet, uppdrog åt *Pictet* att författa dylika sånger. För första gången sjöng man vid en nattvardsgång under året 1705 en av de 12 sånger, vilka enligt den tillsatta granskningskommissionens beslut blivit placerade i slutet av psaltaren. *Pictet* hade förut anonymt utgivit 54 sånger och författat ett lärt företal, i vilket han påvisat, huru avsjungandet av sånger med evangeliskt innehåll var brukligt redan under kyrkans första århundraden. »Om», hette det, »för de kristne det är en stor fröjd att sjunga om Guds under i skapelsen och med avseende på Is-

raels folk, huru borde de icke glädjas åt och sjunga om frälsningens under». Härmed var början gjord, och överallt inom den reformerta kyrkan blevo snart de nämnda 12 eller ett något ökat antal sånger vid gudstjänsten använda som tillägg till psaltaren. *Pictets* sånger äro dels versifierade berättelser ur den evangeliska historien, dels parafra-ser ur det Nya testamentet, dels självständiga lovsånger. De förstnämnda ha i allmänhet ej kommit till större användning. Bland parafraserna må nämnas *Béni soit à jamais le grand Dieu d'Israël* (*Zacharias lovsång*) och *A celui qui nous a sauvé* (Str. 2, jmf. Uppenb. 4: 11). Hans högtidskväden *Faisons éclater notre joie* (vid julen), *Entonnons dans ce jour un Cantique* (vid påsk), *Venez chrétiens et contempons* (vid Kristi himmelfärdsdag) och *Célébrons tous par louanges* (vid pingst) räknas till de finaste festkväden, som den religiösa sånglitteraturen i Frankrike äger. Hans nattvardssånger *Peuple chrétien, ton Sauveur charitable* och *Tes biens, O Dieu, sont infinis* äro även värderade för den innerlighet, som i dem möter oss.

Överallt i Europa, där franska flyktingar funnit en tillflyktsort, höllos gudstjänster, vid vilka ej allenast stycken ur den versifierade Psaltaren utan även s. k. *cantiques* sjöngos. Någon större tillökning av förrådet på de sistnämnda vanns

dock först mot slutet av 18:de århundradet genom den samling, som redigerades av *Jean Dumas* (1725—99), pastor i La Rochelle, Amsterdam och slutligen i Leipzig, där han 1774 utgav densamma under titeln: *Cantiques tirés en partie des psaumes et en partie des poésies sacrées des meilleurs poètes français avec des airs notés. Leipzig.* Syftet med utgivandet av denna samling var att ersätta en del kalla och bristfälliga psalmer genom sånger (cantiques), vilka lämnade mindre övrigt att önska i fråga om formen och voro mera uppfyllda av kristlig anda och kraft, ett mål, som endast föga uppnåddes. Samlingen har av litteraturkännare blivit i hög grad rekommenderad åt dem, som vilja taga kännedom om den tidens förråd av sånger. Även i Berlin utkom 1791 till bruk vid den reformerta kyrkan därstädes en samling av psalmer, hymner och sånger. Denna samling innehöll blott en tredjedel av psalmerna. Där som överallt klagade man över psalmerna och önskade ett mera evangeliskt innehåll i sången. Tyvärr vittna dock även flera av de nya sångerna i samlingen om en brist i detta avseende. I Frankfurt antogs 1787 en ny samling av psalmer och sånger. I de Wallonska provinserna utkom 1803 som ett bihang till Psaltaren en samling av sånger (cantiques), som innehöll 133 n:r (20 av Pictet, 40 ur Frankfurtsamlingen, några få av Têrond, de övriga ur okända samlingar). Det är emellertid först med det 19:de århundradet, som den evangeliska diktningen inom den reformerta kyrkan vinner en högre grad av utveckling. Denna utveckling stod i nära förbindelse med den religiösa väckelse, som i Genève liksom i övriga delar av den protestantiska kristenheten under början av nämnda århundrade sökte

bana väg för en allvarligare och mera biblisk kristendom än den, som mot slutet av det föregående århundradet varit rådande bland prästerskapet.

Den man, som framför andra genom religiösa sånger bidrog till att befordra denna väckelse i Genève och i Frankrike, var *César Malan* (1787—1864). Född i Genève av fromma föräldrar, som efter det nantesiska ediktets upphävande där slagit sig ned, fick han en vårdad uppfostran och visade håg och fallenhet för studier. Vid 17 år kom han som lärling till ett handelshus i Marseille, men övergav snart denna bana och återvände till Genève, där han omedelbart började teologiska studier. Den teologiska undervisning, som då meddelades i Calvins stad, var icke ägnad att befordra en levande personlig kristendom. Emellertid genomgick han examen och blev 1810 prästvigd, sedan han föregående år erhållit plats som lärare vid latinskolan i Genève, där han snart fick namn om sig som en duglig pedagog. Under de första åren efter prästvigningen var hans teologiska ståndpunkt tämligen oklar, men genom åhörande av verkligt evangeliska predikningar och genom samtal med troende kristna, särskilt med de båda skotska bröderna Haldane, som i Genève liksom på flera andra ställen inom den protestantiska kristenheten utövade ett väckande inflytande i religiöst hänseende, blev han alltmer befastad i den kristna trons sanningar. Då han i sina predikningar gav uttryck för en annan åskådning än den det av rationalismen påverkade prästerskapet i allmänhet hylade, blev han förbjuden att vidare predika i stadens kyrkor. Han lät då med ekonomiskt understöd av liktänkande uppföra ett eget kapell, där han fortfor att förkunna, vad

enligt hans fasta övertygelse var Guds ords sanningar. Han utträdde ej formligen ur nationalkyrkan men avsåde sig prästämbetet, som han beklätt inom densamma. Han verkade sedermera även genom dogmatiska skrifter och framför allt genom talrika andliga sånger till försvaret för och befördran av en bibeltrogen evangelisk kristendom, både i Genève och Frankrike och i andra protestantiska länder. Sin verksamhet som religiös diktare började han 1821, och 1823 utkom den första samlingen av andliga sånger under titeln: *Cantiques Chrétiens pour les dévotions domestiques* (kristna sånger för andakten i hemmet). Denna samling, vilken, såsom titeln anger, blott var avsedd för andaktsstunder i hemmen, bestod av 35 n:r. Följande år utkom en annan samling, innehållande 100 sånger, och i en särskild upplaga hade en vän till Malan, musikläraren i Genève Wolff-Hauloch, arrangerat musik till dessa sånger, som utkommo under samma titel, som av Malan förut använts vid hans poetiska översättning av 50 psalmer, *Sions sånger* (Chants de Sion). Under samma titel utkommo under de följande åren flera nya upplagor med till antalet förökade sånger (1828, 200 sånger, 1832, 234 sånger, 1836, 300 sånger). Därjämte utgav han 1837 en samling sånger och religiösa berättelser för barn (*Soixante Chants et Chansons pieuses*). Inalles skall Malan ha författat omkring 1000 sånger, om man tager med i räkningen dem, vilka aldrig blivit tryckta och blott finnas i manuskript eller blivit förstörda. Icke blott orden i hans sånger utan även melodierna härröra från honom själv.

Malans sånger ha icke längre den betydelse, som de hade under väckelsens dagar. Emellertid äro gan-

ska många ännu i bruk vid de evangeliska kyrkornas gudstjänster och torde fortfarande komma till användning. En stor betydelse ha de även haft för den kristna sångens utveckling inom de evangeliska kyrkorna i fransktalande församlingar i början av det nittonde århundradet. Med rätta har den bekante teologen och litteraturhistorikern A. Vinet sagt om Malan, att han är den, som framför andra »har återgivit de franska församlingarna deras kyrkosång». Även i Tyskland, Holland och England blevo hans sånger värderade och översatta. Den bekante tyske psalmkännaren A. Knapp satte dem högt och översatte flera av dem. Att påpeka några särskilda sånger, som skulle framför andra anses värdefulla och mest använda, är icke lätt, då förrådet är så stort. Emellertid torde det ej vara olämpligt att åtminstone nämna de sånger, som för närvarande i både den reformerta och lutherska kyrkan i Frankrike enligt fastställda psalmböcker bära hans namn som författare och kompositör och fortfarande användas vid gudstjänsten. I allmänhet äro ej Malans sånger högtidssånger, fastän han även författat sådana som Adventssången *Hosanna béni soit*, passionskvädet *Agneau de Dieu par tes langueurs*, sångerna vid Jesu himmelfärd *O cieux, unisez-vous* och *L'Éternel seul est Seigneur*. De flesta beröra omvändelsen och det kristliga livet. Bland dem nämna vi *C'est toi Jesus que recherche*, *Je la connais cette joie*, *Ton joug est doux et ton fardeau*, *Mon coeur joyeux*, *Ah! laissez-moi, terrestres joies*, *C'est dans la paix* och den förtröstansfulla *Du Rocher de Jacob*, *Chaque jour de ma vie*. Bland lovsånger må nämnas *Oui, je bénirai Dieu*. Oriktigt har man tillskrivit andra den härliga sången *Non, ce n'est pas mourir*.

Även den är en av Malans mest omtyckta sånger.

Påverkade av väckelsen voro flera mindre betydande författare av religiösa sånger. *Paul Ami Bost* (1790—1874), verksam som präst och evangelist på flera ställen både i Schweiz och Frankrike, var även diktare men verkade för kyrkosången mera som musiker än som författare. Till skalden P. Corneilles religiösa sånger, sånger av A. Vinet m. fl. samtida har han komponerat musik. *Henri Empaytaz* († 1853) gjorde 1824 ett urval av psalmer och sånger för kyrkan i Bourg-de-Four i Genève, en samling, som 1836 blev föremål för en revision av grundaren till nämnda fri församling *E. Guers*, som därvid biträdde av några väckelsens män. Empaytaz författade själv flera sånger, bland dem den bekanta lovsången *Grand Dieu nous te bénissons* (Te Deum). Pastorn i Genève *Galland* utgav en samling sånger under titeln *Chants Chrétiens*. Den bekante kyrkohistorikern *Jean Merle d'Aubigné* (1794—1872), som i sina yngre år var påverkad av väckelsen, författade även religiösa sånger, vilka trycktes för första gången i den av *Galland* utgivna samlingen och även äro i bruk, bland dem *L'Éternel est ma part*. Under de första årtiondena av 19:de århundradet verkade den unge och åt sitt kall hängivne pastorn i Högalperna *Felix Neff* (1798—1829). Hans minne lever än i fransktalande församlingar genom den tröstande sången *Ne te désole point, Sion*.

Av betydelse för kännedomen om den evangeliska diktningen både i föregående århundraden och i det 19:de århundradet är den samling *Chants chrétiens*, som redaktören av tidskriften *Semeur Henri Lutteroth* († 1892) år 1834 utgav. Den

upptager flera sånger av *Corneille*, *Racine*, *Pictet*, *Téron*. Därtill fogade han ett antal av honom själv, *Mme Lutteroth* och andra författade sånger. Bland hans egna sånger (inalles 44) må nämnas *Alléluja! Gloire et louanges, C'est moi, c'est moi, qui vous console, Il vient, il vient, c'est notre Redempteur* och *C'est un rempart que notre Dieu* (översättning av Luthers *Ein feste Burg ist unser Gott*). Bland *Mme Lutteroths* 3 sånger har den innerliga *Je veux t'aimer toi, mon Dieu* intagits i de flesta franska sångsamlingar. Bland sångförfattare, tillhörande det 19:de århundradet, är även den berömde teologen och litteraturhistorikern *Alexander Vinet* (1799—1847). Bland hans sånger, som intogos i *Lutteroths* sångsamling, användas vid gudstjänsten fortfarande såväl i den reformerta som lutherska kyrkan följande: *O Seigneur, O Sauveur, Toi qui dans la nuit de la vie, Pourquoi reprendre* (vid en dotters död), *Sous ton voile d'ignominie*. Hans sånger äro utmärkta för ädla tankar och finhet i framställningen. Dock äro de måhända alltför reflekterande och personliga för att användas vid den offentliga gudstjänsten. *Vinets* lärjunge och vän *Frédéric Chavannes* († 1893) har efterlämnat flera sånger av mera enkel beskaffenhet än hans mästares. 1836 utgav han en samling *Poésies chrétiennes et Cantiques*, ur vilken de nationella kyrkorna i *Vaud*, *Neuchâtel* och *Genève* hämtat icke mindre än 18 för sin gemensamma samling av kyrkosånger. De mest populära äro: *Tu m'as aimé Seigneur avant que la lumière, J'élèverai la voix pour chanter les louanges, Encore cette journée, Dans le désert, où je poursuis ma route, O Fils de Dieu mon Sauveur*. *Guillaume Clottu* (1800—1830) har efterlämnat några sånger,

bland dem den bekanta *Oui, pour son peuple Jesus prie. Ch. Juillerat* (präst vid den reformerta kyrkan i Paris, † 1867) utgav 1859 en samling religiösa poem *Devant la Croix*, ur vilken ett och annat blivit använt vid kyrkans gudstjänst. F. d. teologie professorn i Montauban och sedermera berömd predikanten i Paris *Adolf Monod* (1802—1856) författade den vackra sången *Que ne puis-je, o mon Dieu*. En av den evangeliska kristenhetens yppersta sånger är den av *Edmund Schérier* (1815—1889) författade sången *Je suis à toi, gloire à ton nom*. Sången författades, då dess författare ännu var en troende evangelisk kristen. Fastän Schérier inom de evangeliska församlingarna fått namnet »den franska protestantismens Julianus Apostata», har hans ungdomspsalm ej kommit ur bruk. Den för sina liturgiska arbeten kände *Eugen Bersier* († 1889) utgav 10 år före sin död en sångsamling under titeln *Nouveau Livre de cantiques*. Samlingen innehåller dock icke många nya sånger. Bland Bersiers egna sånger må särskilt framhållas hans missionssång *Lève-toi vaillante armée*.

Vi ha i det föregående omnämnt, huru enskilda personer både genom författarskap och genom utgivande av sångsamlingar befordrat kyrkosången i det 19:de århundradet. Det blev emellertid snart en uppgift för de kyrkliga synoderna att genom fastställda sångsamlingar bestämma både de sånger, som skulle sjungas vid gudstjänsten, och den musik, som därvid skulle användas. År 1850 uppdrog synoden i Neuchâtel åt en kommission att utarbete en ny sångsamling, och de nationella kyrkorna i Genève och Vaud trädde snart i förbindelse med kyrkan i Neuchâtel och genom gemensamt arbete åstadkoms den samling, som

har titeln: *Recueil des églises Nationales de Vaud, Neuchâtel et Genève 1866*. I den gemensamma kommissionens arbete deltog som Genève representant *L. Roerich*, känd som författare till flera förträffliga sånger, och som Neuchâtel representant *M. Henriod*. Kommissionen avlägsnade de mest klandrade bland psalmerna men behöll 63 psalmer, nästan alla med deras gamla melodier. Till de 14 sånger (cantiques), som funnos i den föregående samlingen, fogades 73 nya. I musikaliskt hänseende gjordes ändring, då musiken icke syntes nog värdig och allvarsam. År 1870 utkom ett supplement till den nämnda samlingen av *M. Bovet*, som uttalade sitt tack för kommissionens arbete och ökade samlingen genom införandet i densamma av sånger av *Corneille, Pictet, Zinzendorf, Vinet, Roerich* och av en del andra författare, hämtade ur olika samlingar.

Inom den reformerta kyrkan i själva Frankrike hade ej blott i Paris utan även i Orléans, Nantes, Nîmes, Bordeaux och på flera andra ställen uppstått av de kyrkliga myndigheterna fastställda sångsamlingar, som användes vid gudstjänsten. Emellertid blev det mer och mer en allmän önskan att åstadkomma en samling av psalmer och sånger, som vore gemensam för alla reformerta kyrkor i Frankrike, och efter att ha tagit kändedom om de särskilda synodernas uttalade önsknings i detta stycke beslöt generalsynoden, som sammanträdde i Marseille år 1881, att utse en kommission, vilken skulle närmare förbereda frågan (*Commission du Chant sacré*). Denna kommission tog till en början kändedom om de sångsamlingar, som på olika ställen användes, i förhoppningen att finna bland dessa någon, som efter genomgången för-

bättring i ett eller annat avseende möjligen kunde rekommenderas till godkännande av generalsynoden. Efter företagen granskning av de olika samlingarna, bland vilka flera befunnos vara ganska värdefulla, fann dock kommissionen, att alla utan undantag ledo av den olägenheten, att de innehöllo ett stort antal psalmer och sånger, som aldrig sjöngos, under det att de saknade flera sånger, som voro populära, och vad särskilt psalmerna beträffar, var det omöjligt att använda dem utan retuschering. Till följd härav återstod intet annat än att erbjuda de reformerta kyrkorna i Frankrike en helt och hållet ny samling av psalmer och sånger. Denna mening gillades av synoden i Nantes, som efter att ha kompletterat kommissionen uppdrog åt densamma att enligt uttalade grundsatser påbörja arbetet med den nya sång-

samlingen. Då kommissionens arbete var färdigt, tillsattes ännu en kommission (Commission de contrôle), som efter granskning av det föreliggande arbetet skulle avge yttrande om detsamma. Efter av kontrollkommissionen företagen granskning och sedan en del önsksningar av densamma blivit påaktade, sammanträdde generalsynoden 1893 i La Rochelle, godkände förslaget och föreskrev dess utgivande på trycket. Bland författare, som lämnat bidrag till sångerna och ej i det föregående blivit nämnda, må nämnas *Ed. Monod, Th. Monod, A. Decoppet, R. Sailleus* och *M:me Lenire*, av vilka några även deltagit i kommissionens arbete. Den samling av psalmer och sånger, för vilkens tillkomst vi redogjort, användes även vid den franskreformerta kyrkan i Stockholm. (Forts.)

A. E. Friedlander.

De liturgiska färgerna.

Med anledning av: Dahlquist, Vanlig skrud och prydnad. Ett försök till förklaring av mässskrudens uppkomst och till förståelse av dess innebörd med särskild hänsyn till förhållandena i vår svenska kyrka. Särtryck ur Meddelanden från Östergötlands Fornminnes- och Museiförening 1927—28. Linköping 1927.

Det kan icke förnekas, att med avseende på bruket av de liturgiska färgerna en stor okunnighet gör sig gällande inom vår svenska kyrka. Vi skola icke tala om de enkla förhållanden, som råda i många landskyrkor, där endast *en* brukbar mässhake finnes och där prästen sålunda är tvungen att använda samma färg, så ofta han vill bruka mässskrud. I sådana fall kan han ju icke klandras. Utan det är närmast de större kyrkorna med rikare resurser, som jag åsyftar. Ett enda

exempel må vara nog. Professor Aulén berättar i sin nyligen utkomna bok »Liturgiska förnyelsesträvanden och evangelisk kristendom» (s. 86), hurusom han andra söndagen efter Trettondedagen innevarande år i Lunds domkyrka bevittnade, »att prästerna vid altartjänsten efter predikan, då nattvardsgång skulle äga rum, plötsligen uppträdde i sorgens svarta färg». Det ser av sammanhanget nästan ut, som om man före predikan också haft mässkläder men av annan färg. Därmed vare emellertid huru som helst. När man vid Lunds domkyrka icke har bättre stilkänsla, än att man under epifaniastiden uppträder i svarta mässhakar, har man ingen anledning att förundra sig över vilka besynnerligheter som

helst, som i den vägen kunna förekomma vid andra kyrkor.

En av de största förtjänsterna hos kyrkoherde Dahlquists ovan nämnda bok är, att han genom den vill ge en ledning vid valet av de liturgiska färgerna genom den »uppgift å de färger, som böra brukas å olika sön- och helgdagar», som han lämnar å sid. 41 ff. Hans anvisningar följa i allt väsentligt den romerska kyrkans färgkanon, dock med ett par uppseendeväckande undantag. Söndagarne efter Trettonde, under vilka den romerska kyrkan brukar den gröna färgen, få av Dahlquist sig anvisade den vita. Vidare föreslås på domsöndagen svart. Och Hel. Trefaldighets dag, som enligt romersk ordning är vit, göres av D. i stället grön. Av mindre betydighet däremot får det väl anses vara, att den Hel. Johannes Döparens dag fått röd färg i stället för vit. Tilläggas må, att för de fyra böndagarne, där författaren icke haft någon direkt anknytning till romersk praxis, föreslås: botdagen: svart, reformationsdagen: rött, missionsdagen: rött, tacksägelsedagen: vitt.

Innan vi ingå på en skärskådning av dessa förslag, vilja vi redogöra för den symbolik, som den romerska kyrkan sedan gammalt inlagt i de liturgiska färgerna.

1) Vitt är ljusets och glädjens, renhetens och helighetens färg. Därför användes den vid kyrkans stora glädjefester, då hon firar Honom, som är Världens Ljus, sålunda juldagen, nyårsdagen, trettondedagen, påskdagen, himmelfärdsdagen, ävenså trefaldighetsdagen. Dessutom har tiden påsk — pingst alltsedan fornkyrkans dagar ägt en särskild fröjdestämning över sig. På grund härav har hela denna tid fått den vita färgen sig tilldelad.

Den vita färgen användes vidare

vid änglafester (sålunda Mikaelidag), vid festerna till jungfru Marias ära (semper virgo!), sålunda Kyndelsmässodagen och Marie bebådelsedag. Slutligen förekommer vitt även på sådana helgons dagar, som ej äro martyrer (för vårt vidkommande är blott Allhelgonadagen av intresse). Dessutom har Johannes Döparens födelsedag fått samma färg som hans Herres.

2) Rött är eldens, kärlekens, blodets färg. Därför är det pingsstens färg (kärlekens Ande). Vidare är rött ock färgen på alla martyrs dagar, sålunda bl. a. Annandag Jul.

3) Violet är dunklets färg. Ljuset och mörkret liksom kämpa med varandra i den. Därför anses den ge uttryck åt hotstämning och har av ålder nyttjats under kyrkans bottider, advent och fastan.

4) Svart — sorgens och dödens färg — använder kyrkan endast på Långfredag och vid begravning av vuxna.

5) I den gröna färgen har man velat se hoppets och trons färg. Man tänke på den spirande grönskan om våren. Denna färg har anvisats de tider av kyrkoåret, som icke av särskild anledning fått någon annan, sålunda epifaniassöndagarne och trefaldighetstiden.

Man må nu ha vilken uppfattning man vill av lämpligheten av mässkläder och färgväxling — skall en liturgisk färgväxling förekomma, så måste man medge, att den liturgiska tradition, som utgestaltat sig i denna färgkanon, är synnerligen förnämlig med hänsyn såväl till färgernas urval som ock till den smak, med vilken kyrkoårets olika tider karakteriseras. Med hänsyn till åldern kan den däremot knappast betecknas som lika förnämlig. Den nuvarande romerska färgkanon utbildar sig nämligen och vin-

ner stadga först under loppet av 1100-talet. Omkring år 1200 föreligger den i allt väsentligt färdig. Allmänt gällande för hela kyrkan har den dock blivit först efter reformationen genom den Pianska missalereformen.

För den svenska kyrkans vidkommande har denna färgkanon sålunda aldrig ägt bindande giltighet. I vad mån den under medeltiden tillämpades i vårt land, torde vara ytterst svårt att avgöra. D:r Mats Åmark torde ha goda skäl för sig, när han betonar den relativa frihet, som rådde inom den svenska kyrkan i detta hänseende. »Vill man söka gammal, svensk tradition ifråga om användande av liturgiska färger, skall man här, liksom i England, såsom nästan enda regel finna, att vid högtidliga tillfällen ha använts kyrkans bästa och färgrikaste skrudar, eljes enklare och i fastetid mörkare skrud» (Våra kyrkors helgd och vård, s. 29).

Vill man, torde man därför alltjämt med gott samvete kunna förfara med en viss frihet, när det gäller bruket av de liturgiska färgerna, blott valet sker med en viss smak. (Men stridande även mot den enklaste smak måste det anses vara att utom i yttersta nödfall, d. v. s. om kyrkan har blott en skrud, använda svart under epifaniastiden). Vill man emellertid ha en bestämd växling — och ordning är även på detta område en god sak, — som hjälper församlingen att leva sig in i kyrkoårets rytm, torde man svårigen kunna leta upp någon bättre regel än den, vi nyss redogjort för, och intet bärande skäl torde kunna anföras mot dess tillämpning, där man så önskar.

Skall denna färgkanon övertagas av oss, torde det dock vara lämpligast att företaga så få »förbättringar» som möjligt. Dylika bliva of-

tast av tvivelaktigt värde. Den romerska kyrkan äger på det liturgiska området en stilkänsla och smak som intet annat kyrkosamfund, och faran är stor, att en förment förbättring i stället blir en försämring.

Vi vilja nu övergå till en granskning av de modifikationer, som vi förut påpekat, att Dahlquist gjort vid den romerska färgkanon.

Finnes något övertygande skäl att ändra trettondedagstidens gröna färg till vit? Vi tro det icke. Visserligen är det sant, vad författaren säger å sid. 35, not 4), att trettondedagstidens söndagar nära ansluta sig till Trettondedagens firningsämne. Men å andra sidan må man icke slösa med den vita högtidsfärgen utan verkligen förbehålla den för de största högtidsdagarna. Den vita färgen bör genast få säga kyrkobesökaren: i dag är det en av de stora dagarna i kyrkans heliga år. Se vi i den gröna färgen trons och hoppets färg, så behöva vi blott kasta en blick på överskrifterna till söndagarna 2—5 efter Epifanias i vår evangeliebok för att genast se, hur väl denna färg passar till dessa söndagar.

Häremot kunde nu riktas den anmärkningen att, i och med att den vita färgen är anvisad åt söndagarna mellan påsk och pingst, är principen att ha den som särskild högtidsfärg bruten. Men den invändningen är knappast hållbar. Vi ha redan förut erinrat om den festliga prägel, som denna tid alltid haft alltsedan fornkirkans dagar. En blick i ett romerskt missale och graduale på dessa söndagars alleluia-sång (som ersätter det vanliga gradualet) är upplysande nog för den högtidskaraktär, som kyrkan förlänat åt denna tid. Inom vår kyrka ha dessa söndagar beklagligtvis icke någon särskilt ut-

märkande liturgisk utprägling. Man må därför med tacksamhet anteckna 1926 års Handboksförslags försök att i någon mån rätta detta missförhållande genom att föreskriva Laudamus i stället för sv. ps. 24: 1 på samtliga söndagar under tiden påsk—pingst. Vill man i alla fall vidhålla bruket av vitt under söndagarna påsk—pingst såsom ett skäl för dess bruk även under epifaniasöndagarna, så synes det mig uppenbart bättre att stryka den vita färgen på båda ställena än bibehålla den på båda. Det är dock för mycket av det goda, om den speciella festfärgen skulle användas c:a 20 gånger av 60 (d. v. s. på en tredjedel av årets samtliga sönd- och helgdagar).

För att å Hel. Tref:s dag utbyta den vita färgen mot den gröna synes icke heller något bärande skäl kunna anföras. Författarens resonnement verkar minst av allt övertygande. Däremot måste man ge honom rätt i att vår evangelieboks överskrift till denna dag är i hög grad misslyckad. Det synes mig önskvärt att göra allt, som göras kan, för att förläna denna dag en så festlig prägel som möjligt. Episteln låter oss ana det outgrundliga djupet av den dagens firningsämne. Inför detta synes mig den vita färgen vara vida bättre på sin plats än någon annan. Det är dock den trefalt *Helige*, som hyllas, och vitt är ju helighetens färg.

Beträffande Johannes Döparens dag åter synes det mig tämligen likgiltigt, om man väljer vitt eller rött. För båda färgerna kunna anföras starka skäl.

Mot författarens val av färg för domsöndagen måste jag däremot inlägga en så mycket bestämdare gensaga. En *kristen* församling har icke anledning att se på domens dag såsom en sorgedag. Däremot

har den så mycket större skäl att gå den dagen till mötes i allvarlig botstämning. Då bör ock kyrkan den dagen kläda sig i botens färg: violett.

Böndagarna bilda ett särskilt kapitel. Fråga torde vara, om de icke helt och hållet borde omläggas. (Till denna fråga hoppas tidskriften att framdeles få återkomma). Som de nu stå i vårt kyrkoår, är det emellertid tvivelaktigt, om författaren överallt träffat det rätta, då han valt färger för dem. Att botdagen bör ha botens färg, violett och icke svart, som författaren menar, synes mig genast klart. Svårare ställer sig frågan beträffande reformationsdagen. På vilka grunder författaren för den dagen föreslagit den röda färgen, nämner han icke. Mig förefaller den violetta färgen — botens färg — även här vara den mest passande. Om vårt folk ägnar en dag av året åt att rannsaka sig själv med hänsyn till huru vi förvaltats och använt reformationens gåva, så tyckes det mig, att denna rannsakan måste vara mer än lovligt ytlig, om densamma icke framkallar känslan av behovet av bättring härutinnan. Endast såsom en botdag synes mig överhuvud en dylik rättrogenhetens fest kunna försvaras inom ett kristet kyrkosamfund. Hur den än annars firas, lär den icke kunna undgå att få något fariseiskt över sig: jag tackar dig, Gud, att jag icke är som andra människor.

Att åter ge missionsdagen den röda färgen — Andens färg — tyckes vara ganska naturligt. Likaså att för tacksägelsedagen föreskriva den vita.

På en enda punkt skulle jag vilja föreslå en »förbättring» av den romerska färgkanon med hänsyn till förhållandena inom vår kyrka, ehuru jag är fullt medveten om risken,

att andra kanske komma att tycka, att den är en försämring. Det gäller I i Advent. För denna söndag har författaren i anslutning till romersk tradition föreslagit violett. Och det är sant, att adventstiden av ålder varit och bör vara en botens tid. Med den romerska kyrkans perikopsystem skulle jag heller icke vilja se någon ändring av kyrkofärgen. Den romerska kyrkan följer emellertid beträffande evangelium på I i Advent en annan tradition än vår. Dess evangelietext är Luc. 21: 25—33 om tecknen i solen och månen (sålunda den perikop, som vi ha på II i Advent).

Oberoende av att den tradition, som den svenska kyrkan följer, med hänsyn till ålder fullt kan mäta sig med den romerska (vilket i detta sammanhang betyder mindre), synes mig den svenska traditionen giva åt kyrkoårets portal en monumentalitet, som den romerska saknar. »Si, din konung kommer till dig», står det över begynnelsen till varje nytt nådens år. I anslutning härtill har ock I i Advent med rätta fått karaktären av en av årets största högtidsdagar. Över hela landet märkes detta på kyrkobesökarnes antal. Det förefaller mig under sådana omständigheter lämpligt att låta denna adventsöndagens karaktär av Kristusfest komma fram också i kyrkans skrud genom att den söndagen använda den vita färgen.

I anslutning till ovanstående må följande färgkanon föreslås.

I i Advent: vit,

II—IV i Advent: violett,

Juldagen: vit,

II Dag Jul: röd,

Sönd. efter Jul — Trettondedagen: vit,

Söndagarne efter Trettondedagen: grön,

Septuagesima — Palmsöndagen: violett,

Långfredag: svart,

Påskdagen—VI efter Påsk: vit,

Pingst: röd,

Hel. Tref:s dag: vit,

Söndagarne efter Trefaldighet: grön, (eventuellt VII e. Tref., Kristi förklarings dag: vit),

Domsöndagen: violett,

Kyndelsmässodagen: vit,

Marie Beb. dag: vit,

Johannes Döparens dag: vit eller röd,

Mikaelidagen: vit,

Allhelgonadag: vit,

I Böndagen: violett,

II Böndagen: violett,

III Böndagen: röd,

IV Böndagen: vit.

Innan jag slutar, vill jag begagna tillfället att påpeka, att författarens anvisningar om färgvalet ingalunda är det enda goda i hans bok. Tvärtom. Den utgör i sin helhet en god handledning i det visserligen ofta mycket förbisedda men dock ingalunda oviktiga ämnet paramantik. Särskilt värda erkännande äro de väl valda och delvis mycket fint utförda illustrationerna. Det är att beklaga, att arbetet ingår i Östergötlands fornminnesförenings Meddelanden, varigenom det blivit relativt svåråtkomligt. Önskvärt vore, att det gaves ut i ny upplaga som en självständig »Lärobok i paramantik», varvid det dock behövde en viss omarbetning. Åtskilligt som författaren meddelar, kunde tämligen saklöst undvaras, annat behövde tillfogas (t. ex. en avdelning rörande korporale, kalkvelum o. d.). Särskilt borde boken i så fall tillökas med anvisningar angående värden av de kyrkliga textilierna.
Knut Peters.

Något om disponering av mindre orglar.

I en uppsats om gamla och nya orglar har påpekats vikten av att, innan orgelbyggnader utföras, undersöka möjligheterna av att helt eller delvis tillvarata de gamla orglarna. Då jag nu kommer att lämna några dispositionsförslag till nya orglar, utgår jag emellertid från att samtliga stämmor göras nya. Det måste naturligtvis i varje särskilt fall avgöras, huruvida och i vilken utsträckning gamla stämmor skola bibehållas, varför jag här ej kan räkna med sådana.

Det har blivit nära nog en trosartikel, att orgelns enda riktiga plats är på en läktare i kyrkans västra del mitt emot altaret. Dock har denna placering sina olägenheter, inte minst i avståndet från liturgen och den sjungande församlingen. Den skada, som församlingssången påstås ha lidit genom orglarnas införande, torde delvis kunna förklaras genom svårigheten att leda sången på så stort avstånd från de sjungande. Orgelns plats högt uppe på en läktare medför ofta en annan olägenhet av ledsammaste slag. Vi känna alla till värmeförhållandena i somliga landskyrkor. Först på söndagsmorgonen eldas kyrkan upp. Under gudstjänsten får menigheten nere i kyrkan kanske sitta och frysa, under det att kantorn och kören plågas av värmen uppe på läktaren, och orgeln genom den våldsamma, ojämna uppvärmningen blir så ostämd, att den är nära nog obrukbar. Ju högre läktaren är, ju större bli dessa svårigheter. I sammanhang härmed påpekas vikten av att orgelns alla dörrar och luckor äro öppna under uppvärmningen, så att värmen får obehindrat strömma in i orgeln samt fördelen av att ha hela pipverket i crescendo-skåp; där endast 2:a manu-

alen är placerad i ett sådant, kan det hända, att denna vid gudstjänsterna under vintern står i så mycket lägre tonhöjd än den 1:a, att båda manualerna ej kunna användas samtidigt.

En annan dogm, som borde synas litet närmare i sömmarna, är den, att spelbordet skall vara placerat mitt framför fasaden, så att den spelande är vänd utåt kyrkan. Det påstås, att organisten härigenom så bra kan se koret o. s. v. Som bekant får man tvärtom mycket dålig sikt åt kyrkan, då noterna komma upp på notstället, och stora ljuskronor kanske skymma bort altaret. Andra olägenheter äro, att dagsljuset ej faller på noterna, att man i somliga kyrkor bländas av söderfönstren, samt att kören ej kan få en lämplig placering utan måste uppdelas i två avdelningar på var sin sida om spelbordet. Är läktaren tillräckligt bred, torde det stundom vara bättre att ställa klaviaturen söder om orgeln, så att organisten vänder högra sidan åt kyrkan. En sådan anordning ha vi sett vid äldre orglar. Härigenom bortfalla de ovannämnda olägenheterna. Undertecknad, som i mer än tio år tjänstgjort i två kyrkor och i den ena haft orgelns spelbord på vanligt sätt samt i den andra vid södra sidan, föredrager obetingat det senare. Är utrymmet framför fasaden trångt, bör man betänka sig mer än en gång, innan man ställer spelbordet på vanligt sätt. En liten vacker orgelfasad kommer heller inte till sin rätt, om ett stort trivialt spelbord placeras framför densamma.

Orgelns storlek bör naturligtvis stå i proportion till kyrkans. I en liten kyrka kan det vara tillräckligt med en enmanualig 5-stämmig orgel av följande disposition: Borduna

16', Principal 8', Salicional 8', Rörflöjt 8' samt Oktava 4'. I pedalen bör man låna bordunabasen, varigenom erhålles en »Subbas 16'», varjämte ett koppel mellan pedalen och manualen må finnas samt ett 4-fots-koppel (superoktavkoppel) i manualen. Detta oktavkoppel bör verka även i ostrukna och grova oktaverna. Naturligtvis skall en så liten orgel stå i crescendoskåp. Där emot är det onödigt att insätta t. ex. fria kombinationer. Ett tuttikoppel samt en utlösare bör räcka.

Principal och Oktava erhålla vid mensur. Borduna kan vara jämförelsevis smal och svag, i vilket fall man även kan använda den ensam såsom en Lieblich gedackt. Rörflöjten kan lämpligen vara av det sprödare slaget. I stället för Rörflöjt kan insättas en öppen 8-fotsflöjt (Flauto dolce eller Flûte Harmonique), om utrymmet så tillåter. Så många klangfärger som möjligt eftersträvas; av denna orsak föredrager man en öppen flöjt eller den halvtäckta Rörflöjten framför en Gedackt, då Borduna finnes. Ofta låter man Salicionalen låna bas från Rörflöjten. Detta är synnerligen olämpligt och bör ej tillåtas, om det finnes någon möjlighet att få egen bas åt Salicionalen.

För att erhålla flera olika klangfärger spelar man stundom »oktaven över», antingen med Borduna ensam, Borduna + Rörflöjt eller båda dessa + Salicional. Härvid kommer man underfund med fördelen av att manualen, även i en så liten orgel, sträcker sig till trestrukna g. Samma erfarenhet göres, då man spelar »i läge» (loco) med endera Salicional eller Rörflöjt eller båda dessa och använder 4-fotskoppellet. Detta koppel, som vid tuttispelet inte är mycket att rekommendera, är av mycket god verkan vid p- och pp-spel. Verkar det även i manu-

alens lägsta parti, kan man använda det och spela oktaven under; härigenom erhålles samma verkan som om man spelade loco och med 16-fotskoppel (suboktavkoppel).

Har man inte plats eller råd till en så »stor» orgel som den nyssnämnda, får man undvara Borduna och den lånade pedaltämman. I så fall blir dock orgeln mer än lovligt torftig.

Är man däremot i tillfälle att skaffa sig ytterligare en stämman, ifrågasättes kanske en Gamba 8' eller Violin 8' eller 4'. Dessa stämmor har man dock ringa eller ingen glädje av i så små orglar. Hellre någon av 4-fots-stämmorna Flûte Oktaviante, Flauto dolce, Ekoflöjt (öppen), Spetsflöjt eller Gemshorn. (Då jag rekommenderar den sistnämnda, är det under förutsättning, att det blir ett verkligt Gemshorn, alltså med pipor av konisk form och mystisk, något svag ton.) I så fall är Rörflöjten, självskrivnen som 8-fots-flöjt. Vilken som helst av dessa stämmor torde kunna skänka mycket större tillfredsställelse än en stråkstämman.

Vid ytterligare tillökning kan en 8-fots rörstämman rekommenderas, såsom Corno, Oboe eller en svagt intonerad Trumpet.

En 8-stämmig orgel kan anordnas med två manualer enligt följande disposition. Man. I: Bord. 16', Princ. 8', Gamba 8', Flûte Harmonique 8', Okt. 4'; man. II: Salic. 8', Rörfl. 8', Spetsflöjt 4'. I pedalen lånas Bord. 16' såsom Subbas samt event. Gamba som Violoncell. Hela pipverket ställes i crescendoskåp. Två pedalkoppel till manualerna insätts samt ett unisonkoppel mellan 1:a och 2:a man. I man. II anbringas ett 16-fots-koppel och *mel-lan* manualerna ett 4-fots-koppel, som naturligtvis verkar även i 1:a manualens lägsta parti. Den stör-

sta nyttan av detta koppel har man vid koralspelet. Även vid preludiering kan man därmed få fram många vackra klanger. För att kopplet även skall verka i 1:a manualens högsta oktav, brukar man stundom utbygga 2:a manualens luftlåda med 12 toner i diskanten. I en så liten orgel som den ifrågavarande bör man dock hellre försöka få stämantalet ökat. Har man ett par stämmor till i vardera manualen, rekommenderas denna utbyggnad av 2:a manualen på det livligaste. Däremot kan nödvändigheten av densamma diskuteras, när orgeln blir så stor som t. ex. med 20 stämmor.

I stället för Spetsflöjt kan insättas vilken som helst av de nyssnämnda 4-fotsstämmorna med flöjtkaraktär. Den vanligaste är Flûte Oktaviante, och den är av mycket god verkan. Då den har samma konstruktion som Flûte Harmonique och liknande karaktär, torde dock orgelns uttrycksmöjligheter bli flera, om man väljer t. ex. en Spetsflöjt eller ett Gemshorn. Violin 4' bör ej ifrågakomma!!

Vill man ha orgeln något större, är det särdeles lockande att tillöka 2:a manualen. Den stämma, som därvid först kommer i åtanke, är kanske Voix Celeste 8'. Då man vet, hur mycket denna stämma missbrukas, kan man nog hysa allvarliga betänkligheter mot att den insättes i en så liten orgel. Användes den med urskillning, är den dock till stor glädje, och då den på grund av frånvaron av bas fordrar ringa utrymme och blir billigare än somliga andra stämmor, är det mycket, som talar till förmån för densamma.

Då vi nu skola låta 2:a man. få ytterligare en stämma, blir det nog en del meningsskiljaktigheter angående denna. Ofta rekommenderas

Violin 8'. Det skall ingalunda förnekas, att en sådan kan vara till avsevärd nytta, inte minst därigenom att Violinen tillsammans med Rörflöjten får tjänstgöra som surrogat för Euphone. Dock torde Violinen ej vara outhärlig, i all synnerhet då man har en svällbar Gamba. Vid gudstjänstspel samt vid utförande av Bachs och hans föregångares kompositioner är det synnerligen värdefullt att ha en huvudstämma i 2:a man. Tyvärr saknar man alltför ofta en sådan i våra landskyrko-orglar. Jag skulle föreslå, att man i st. f. Violin skaffar sig en sådan huvudstämma, t. ex. Principal, Basetthorn eller Vox Rectusa. (Den i nyare orglar stundom förekommande Violinprincipal tillfredsställer, på grund av sin trånga mensur, icke våra anspråk på en huvudstämma).

Givetvis önska vi även en större 1:a manual än den nyssnämnda. De tungstämmor, som föreslogos till den 7-stämmiga orgeln, kunna komma i åtanke. Önskas i stället en stark trumpet, bör man även skaffa sig en stämma av det slaget, som vi i dagligt tal kalla »skrikstämmor». Dessa voro, som bekant, alltför talrika i de gamla orglarna. Sedan har man varit ängsligt rädd för dem och gått till motsatt överdrift. Man har därigenom avskaffat inte bara »skriket» utan även den glans och festivitas, som orgeltonen erhåller genom lämpliga kor- och bistämmor. En stark trumpet tillsammans med de nyssnämnda 5 labialstämmorna i man. I åstadkommer en särdeles hård och torr »tutti-klang», som man snart tröttnar på. En liten »skrikstämma», även om det inte är någon annan än den numera så föraktade Oktava 2', kan så att säga bilda en liten brygga mellan rör- och labialstämmorna och få dessa att smälta bättre till-

samman. Är trumpeteten ej av det starkare slaget, torde man ha mer glädje av en Piccola 2' än av Oktava. I annat fall skulle jag föreslå en tvåkorig Rauschkvint. I en större kyrka kan man i stället tänka sig en Kornett, som i likhet med andra korstämmor naturligtvis ej får intonas för starkt och stickande. En sådan kan disponeras sålunda: täckt kvint $5 \frac{1}{3}'$, ters $3 \frac{1}{5}'$, kvint $2 \frac{2}{3}'$ samt oktav 2'. Man kan även koppla in Oktava 4' för att ej hoppa över en viktig överton. En sådan Kornett ger även fyllighet åt orgelns tutti genom att förstärka 16-fotstonen, vilket kan vara av betydelse, särskilt om Borduna är svagt intonerad.

Dolce 8' förekommer stundom i man. I. Av somliga orgelbyggare göres den konisk med spetsen nedåt samt intonas något dovt. En sådan stämma synes mig vara värd att eftersträva. Men blir Dolce endast ett mellanting mellan Salicional o. Eolin, torde den kunna anses som en lyxartikel utan någon nämnvärd betydelse. Mera nytta har man då av en Gedackt eller Dubbelflöjt 8' eller någon 4-fotsflöjt.

I pedalen kan man med fördel även låna 1:a manualens Flûte Harm. 8'. Frånsett den stundom nödvändiga och även ganska lämpliga anordningen med obligat pedal, torde systemet med lånade stämmor vara tämligen tivelaktigt och i vissa fall av ondo.

Man bör försöka att anskaffa åtminstone en självständig pedalstämma. En vid Subbas 16' är då självskrivnen. Därigenom blir den lånade bordunabasen degraderad och får nöja sig med ett mera blygsamt namn, t. ex. Ekobas. Vidare kan man insätta en självständig Violoncell i st. f. den lånade gambabasen samt Flöjt 8' eller Borduna 8' i st. f. att låna Flûte Harm. Detta

torde dock ej vara nödvändigt eller lämna så mycken tillfredsställelse; bättre att lägga pengarna på något annat. En stämma, som många eftersträva men ej kunna få, är Violin 16'. Det är lättare att placera en Basun 16'.

Då orgeln börjar bli av sådan storlek, kan man diskutera lämpligheten av att ha hela verket i samma crescendoskåp. Orgelns möjligheter bli givetvis flera, om de båda manualerna stå i var sitt skåp. Pedalens stämmor kunna stå hos 1:a manualens eller också fritt.

Här meddelas till sist en större disposition med 22 självständiga och 2 lånade stämmor: Man. I: Borduna 16', Principal 8', Gamba 8', Flûte Harmonique 8', Gemshorn 8', Oktava 4', Kornett 4 chor, Trumpet 16', Trumpet 8'. Man. II: Lieblich gedackt 16', Principal 8', Salicional 8', Eolin 8', Voix Celeste 8', Rörflöjt 8', Flûte Oktaviante 4', Valdflöjt 2', Euphone 8'. Pedalen: Violon 16', Subbas 16', Ekobas 16' (lånad från Lieblich ged.), Violoncell 8', Borduna 8' (lånad från Rörflöjt), Basun 16'. Koppel m. m.: Man. I på ped.; Man. II på ped.; Man. II på Man. I unisont; Man. II en oktav lägre på Man. I; Man. II en oktav högre på Man. I; oktaven lägre inom Man. II; p, mf, f, tutti. 2 fria kombinationer. Registersvällare. Jalousvällare för Man. II (ej för Man. I o. ped.).

Denna disposition förutsätter givetvis en stor kyrka. Den gör ingalunda anspråk på att vara den »enda riktiga» och kan på flera punkter ge anledning till diskussion. Trumpet 16' kan utbytas mot Principal 16' eller Klarinett 8'; i senare fallet blir Euphonen tämligen överflödigt och kan utbytas mot en svag Oboe 8' eller Violin 8' eller möjligen någon av 4-fotsstämmorna Salicet och Ekoflöjt. I st. f. Gemshorn kunna

en del andra stämmor ifrågakomma, t. ex. Dolce 8' (förutsatt att den är av det »rätta» slaget), Gedackt 8', Dubbelflöjt 8', Hålflojt 8', Gemborn 4', Rörflöjt 4'. Eolin har föreslagits, för att Voix Celeste skulle bli av det vackraste slaget med spröd, mycket svag ton. Salicionalen kan under sådana förhållanden vara något fylligare och starkare än vanligt eller också ersättas av en något vid, ålderdomligt färgad Fugara 8'. Anser man emellertid, att Voix Celeste gör sig lika bra tillsammans med en inte alltför trång Salicional, kan Eolinen lämna plats åt Violin 8'. I så fall kan Euphone gärna ersättas av Oboe.

Önskligt vore, att organister och

orgelbyggare ej uppgjorde dispositionerna så lättvindigt och schablonmässigt, som stundom varit fallet. Förkärleken för stråkstämmorna har varit en modenyck, som kanske är på retur. Andra tidssjukdomar äro, eller ha varit, det överdrivna användandet av zinkpipor samt den äktsvenska vurmen för det utländska. Vi ha ingen anledning att gå över ån efter vatten, då vi, som bekant, i vårt land äga synnerligen framstående orgelbyggare, som göra sitt bästa, även då det gäller landskyrkorna, och som i högre grad än utlänningarna torde ha intresse och pietet för vår gamla svenska orgelbyggnadskonst.

Albert Runbäck.

Körledarekursen i Motala.

Den kurs för körledare, som av Linköpings stifts kyrkosångsförbund anordnats i Motala under tiden 18—28 juni, hade samlat deltagare från olika stift, alltifrån Luleå till Lund, redan detta ett tecken på den ljusning, som bådär en ny dag för vår kyrkas liturgiska och musikaliska liv. Kursen var koncentrerad, man skulle nästan kunna säga ansträngande, en egenskap, som dock gjorde sig föga märkbar genom den andens eld, som värmdet hela, och den vänlighet, som lyste mot oss från många stadens invånare med pastor Lindeberg i spetsen.

Oförglömmeliga äro de andaktsstunder i kyrkan, som inledde den arbetsfyllda dagen. De gamla gregorianska melodierna förenade oss så, som ingen annan samvaro skulle kunna det. Och nog må kunskapen om den evangeliska tidegårdens andliga och musikaliska skönhetsvärden, ännu mera levandegjord därigenom, att deltagarna själva fingo göra tjänst som liturger, komma

många av våra kyrkoförsamlingar till godo.

»Från Luther till Bach» var ämnet för den utomordentliga föreläsningsserie, som hölls av kyrkoherde F. M. Allard. Som inledning behandlades den kyrkliga körsångens väsen, så skilt från altarsångens »verbum divinum imperat» och församlingssången med dess metriskt bundna Gudsord. Vidare framställdes samma körsångs historiska anknytningar bakåt genom nederländska skolan ända till Bysans, den klassiska periodens musikaliska miljö med sitt mitt i folket starkt pulserande musikliv, och renässansperioden, då församlingssången begynte bli en liturgisk faktor. Ett mycket givande kapitel blev den utvikning, som gjordes till den italienska kyrkomusiken med dess odödliga mästare, framför allt Palestrina och Vittoria, dock överträffade av den yngre barockperiodens väldiga ande, den store Thomaskantorn, vars liv och verk blev föremål för

en av de följande föreläsningarna. Den sista i raden föreläsningar framställde den gamla kyrkomusikens död, hur kroppen dog i den pietistiska askesens järnband, själen i det bländande ljuset från rationalismens ofelbara mänskliga förnuft, men den framställde också dess härliga uppståndelse, hur den oförstörbara koralmelodien blev det frö, som, döende i den mörka jorden, dock gav liv åt en spirande planta.

Musikdirektör Adolf Andrén var kursens lärare i såväl praktiska övningar i kördirigering som i en rad föreläsningar om den vokala musiktakniken och därmed sammanhängande spörsmål. Så behandlades tonbildning, frasering, rytmik, dynamik och den icke mindre viktiga korrrekryteringen, kördisciplinen och den s. k. soliensemblens utnyttjande enligt Thomastraditionen, särskilt ägnad att möjliggöra och underlätta våra körens uppförande av de större klassiska verken — allt präglad och belyst av den erfarenhet, kunnighet och rikedom på talande exempel, som dir. Andrén besitter. Under de rent praktiska övningarna inövades några svårare körverk av Palestrina, Schütz, Bach m. fl.

De av musikdirektör Nils Kjellberg ledda övningarna i det gudstjänstliga orgelspelet blev en säkert

mycket fruktbringande kurs i registrering, preludering med koralmotiv i såväl nyare som kyrkotonarter, modulation och det långt ifrån oviktiga postludiet. I anslutning härtill höll dir. Kjellberg också en mycket uppskattad orgelkonsert, varvid föredrogos orgelkompositioner från Bach till nyare tid.

Till kursen hörde även föreläsningar av teol. lic. Knut Peters i liturgik, ett ämne, som väl innerligt hör samman med en kurs för körledare i vår kyrka. Klart gavs under föreläsningarnas gång belägg för satsen, att liturgien är att likna vid andningen i Kristi kyrkas levande organism, och hur den, långt från att mekanisera troslivet, i stället tuktar, fostrar och förädlar. Liturgiens källor genomgicks alltifrån 1:a korintierbrevet och Didache till de nyaste i vår tid, likaså högmässans historia före och efter reformationen och de kyrkliga gudstjänstattributens rätta bruk. Icke mindre givande genom sin mera personliga karaktär blevo de reflexioner, som avslutade föreläsningsserien, reflexioner om den tyvärr ofta försummade beredelsen för gudstjänst och om de olika mässmomentens behandling. Lär kören att sjunga mässan, ej blott i mässan, och den förstår, att intet går upp emot en vanlig högmässa. *Rolf Forssman.*

Meddelanden.

Nytt preludieverk även i Sverige. I majnumret fästes uppmärksamheten på det arbete, som i Danmark igångsatts för att skapa en tillfredsställande samling av preludier, avsedda för gudstjänstligt bruk. Vi kunna glädja våra läsare med att man även hos oss har planer på ett liknande arbete.

Centralstyrelsen för Sveriges Allm. Organist- och Kantorsförening beslöt nämligen redan vid möte i Stockholm 5 jan. 1927 på förslag av Lunds stifts Organist- och Kantorsförening att utgiva en samling preludier, huvudsakligen byggda på

koralmotiv; och vid nämnda sammanträde tillsattes en nämnd på tre personer att redigera samlingen, till vilken nämnd preludieförslag kunde insändas. Sedan en av de i nämnden av C. S. insatta ledamöterna förklarar sig förhindrad mottaga uppdraget, har nämnden vid C. S:s sammanträde 4 jan. innevarande år kompletterats och utgöres nu av professor Otto Olsson i Stockholm, domkyrkoorganisten Ivar Widéen i Skara och musikdirektör S. Sjöberg, Karlskrona. Nämnden skall snarast görligt sätta saken i gång.

Ledigförklarade kyrkomusikertjänster.

A) Enbart kyrkliga tjänster:

Kantorstjänsten i *Hedvig Eleonora* församl. i *Stockholm* sökes senast 13 aug. Begynnelselö: 4,000 kr.; 2 ålderstill. å 500 kr. efter 5 och 10 års tjänstgöring. Organisttjänsten i *Lidköping* sökes senast 22 sept. Lön: bostad om 2 rum i klockaregården; organistjord (utarr. för 365 kr. årligen) samt kontant 2,000 kr. jämte 2 ålderstill. å 300 kr. efter 3 och 6 års tjänstgöring.

B) Förenade med folkskolläraretjänst:

- I *Berg*, Västm. l., sökes före 13 aug. (adr. Kolbäck). Skolform B 2; forts.-skola. Org.-lön 500 kr., kantorslön 200 kr.
- I *N. Ullerud*, Värml. l., sökes före 13 aug. (adr. Deje). Org.- o. kyrkosång.-lön 800 kr.
- I *Karungi*, Norrb. l., sökes före 15 aug. Klock.-lön 400 kr. samt boställe.
- I *Morup*, Hall. l., sökes före 15 aug. Org.- o. klock.-lön 600 kr.
- I *Tunaberg*, Söderm. l., sökes före 17 aug. (adr. Koppartorp). Org.- o. klock.-lön 600 kr.
- I *Slöta*, Skarab. l., sökes före 18 aug. Skolform B 2; klock.-lön 600 kr.
- I *Kall*, Jämtl. l., sökes före 21 aug. Skolform B 2. Ersättn. för bristande rum 150 kr. Org.- o. klock.-lön 800 kr.
- I *Hjärtum*, Gbgs o. Bohus l., sökes före 21 aug. Org.- o. klock.-lön 700 kr.
- I *Alva*, Gotl. l., sökes före 24 aug. (adr. Hemse). Skolform B 1 (framdeles ev. B 2); slöjd, forts.-skola (jordbruksbet.). Så länge söndaglig gudstjänst åter rum, utgör klockarelönen 250 kr. och arv. som orgelspelare 250 kr.
- I *Kastlösa*, Kalmar l., sökes före 26 aug. Skolform B 1; slöjd, forts.-skola. Org.- o. klock.-lön 700 kr.
- I *Sevalla*, Västm. l., sökes före 27 aug. Org.- o. klock.-lön 600 kr. + boställe. Vik. för ht. sökes inom samma tid.
- I *Styrnäs*, Vnorrl. l., sökes före 29 aug. (adr. Prästmon). Skolform B 2; slöjd, forts.-skola. Org.- o. klock.-lön 600 kr.
- I *Tostared*, Älvsb. l., sökes före 30 aug. (adr. Björketorp). Skolform B 2; forts.-skola (jordbruksbet.). Sökes hos skolrådet (tjänsterna ej form. förenade); i ansökan bör anges, att även org.- o. klock.-befattn. önskas.
- I *Kungshamn* (Gravarnes skola), Gbgs o. Bohus l., sökes före 5 sept. (adr. Gravvarne). Skolform A; org.- o. klock.-lön 750 kr.
- I *Rommele*, Älvsb. l., sökes före 5 sept. (adr. Upphärad). Skolform C 1; slöjd, forts.-skola. Org.-lön 300 kr., klock.-lön 200 kr.
- I *Sättersta*, Söderm. l., sökes före 6 sept. (adr. Tystberga). Skolform B 2; org.- o. klock.-lön 600 kr.
- I *Värmdö*, Sthlms l., sökes före 7 sept. (adr. Värmdö Kyrkplats). Org.- o. klock.-lön 1,500 kr. Prov till båda tjänsterna fordras.
- I *N. Härene*, Skarab. l., sökes ett förslagsrum före 10 sept. (adr. Bronäs). Skolform C 1; forts.-skola obl. för lär. Org.-lön 500 kr., klock.-lön 200 kr.
- I *Fägre* (Fägre västra folkskola), Skarab. l., sökes hos skolråd. ordf. före 14 sept. (adr. Moholm). Skolform B 2; obl. underv. i slöjd o. forts.-skola. Klock.-lön 700 kr.
- I *Hyllinge* (Sprengtportenska skolan), Söderm. l.; sökes före 14 sept. (adr. Sparreholm). Skolform B 2; slöjd, forts.-skola. Nybyggd orgel. Org.-lön 650 kr.

PÅ C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG HAR UTKOMMIT:

Av **PREBEN NODERMANN:**

Kapellmästare vid Lunds Domkyrka.

PRELUDIER vid gudstjänsten. Pris 2 kr.

SMÅ KORALPRELUDIER för gudstjänsten. Pris 2 kr.

TRESTÄMMIGA MOTETTER (Lunds Domkyrkas Körsånger 1—5). Pris 1 kr.

1. Kom, Guds dyra gåva!
2. Vid min Jesu sida.
3. Väktare av himlens bud.
4. Hjorten häftigt längtar.
5. Lovom Herran!

HÖGTIDSKÖRER (Lunds Domkyrkas Körsånger 6—10).
Pris 1 kr.

6. Hosianna.
7. Ära.
8. Det är en ros utsprungen.
9. Ditt huvud, Jesu, böjes.
10. Vid Reformationsfest.

TRE- OCH FYRSTÄMMIGA MOTETTER (Lunds Domkyrkas Körsånger 11—14). Pris 1 kr.

11. Mitt hjärta, Jesu, denna dag.
12. Du tålig var.
13. Lovpsalm.
14. Kristus är uppstånden.

ANDLIGA KÖRSÅNGER för hemmet. Pris 1 kr.

1. Upp, psaltare och harpa!
2. Din klara sol går åter opp.
3. Livets färd.
4. Hur länge.
5. O Gud, till dig jag flyr.

UNGDOMSKÖRER för högre allmänna läroverk. Pris 1 kr.

1. Vår svenska fana.
2. Till Norden.
3. Sångarglädje.
4. Friheten.
5. Engelbrektsmarschen.

TJUGOTRE BARNVISOR för svenska skolor och hem
av *J. Nyvall*. Pris 50 öre.

»Det skall i få ord sägas, att dir. Nyvall, organist i Solna kyrka och sånglärare vid samtliga skolor i församlingen, i detta verk visat sig vara den insiktsfulle pedagogen och den varme barnavännen i lika hög grad, som han är den borne musikern. Man väntar, att sångsamlingen skall komma att ståta med det bekanta: »Veni, vidi, vici».

Genom det ackompanjemang, som är tillagt varje sångnummer, blir arbetet lika kärkommet för den lille eller de små i hemmet som i skolan, där det ju eljest är »massverkan» som livar och stöder utförandet. Och den praktiska åtgärden är vidtagen, att vid föredragning av ett nummer, vilket som helst, bladet icke behöver vändas.

Sånghäftet, som har vårdad utstyrsel och gör intryck av soliditet och hållbarhet, är häftat i stark, böjlig kartong, säljes till det oväntat billiga priset av 50 öre — något som är överkomligt för varje liten »sångare».

John Morén i Folkskolans Vän.